

Kapellet, Överjärva

Antikvarisk kontroll vid takrenovering, Kapellet, Överjärva , Solna socken,
Solna kommun, Uppland

Kersti Lilja

Rapport 2005:24

Kapellet, Överjärva

Antikvarisk kontroll vid takrenovering, Kapellet, Överjärva , Solna socken,
Solna kommun, Uppland

Kersti Lilja

Rapport 2005:24

Rapporten finns i PDF-format på adressen
stockholms.lans.museum

 STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM

Sickla Industriväg 5B, 131 34 Nacka
Tel 08-586 194 00 Fax 08-32 32 72
Webb: stockholms.lans.museum

© Stockholms läns museum
Produktion: Stockholms läns museum

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133

Stockholm 2005

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	6
Administrativa uppgifter	6
Byggnadshistorik med relevans för ärendet.....	6
Återstående arbeten.....	8
Avvikelser från arbetshandlingar.....	8
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder.....	8

Sammanfattning av utförda åtgärder

Under hösten 2005 har renovering av yttertaket utförts på kapellet vid Överjärva gård med hjälp av statliga byggnadsvårdsbidrag. Arbetena har omfattats av nedrivning av äldre taktäckning och lagning av undertak varefter alla takfall har försetts med listtäckt takpapp. Byggnaden har försetts med vattenavledning i form av utkastare samt stuprör med vattkuper. Runt byggnadens takfot har fotplåt monterats.

Arbetena har projekterats av Restaurator, vilka även projekterade en fasadrestaurering som ägde rum år 2003. Restaurator har även tagit fram en byggnadshistorisk dokumentation.

Arbetet har skett under antikvarisk kontroll av Stockholms läns museum på uppdrag av Tekniska kontoret, Solna stad.

Administrativa uppgifter

Objekt: Kapellet, Överjärva

Socken: Solna

Kommun: Solna

Landskap: Uppland

Arbetshandlingar: 2005-08-19

Länstyrelsens beslut: 434-04-67883

Byggherre/beställare: Solna stad, Tekniska kontoret

Byggleddare/arkitekt: Leif Lindén Arkitektkontor AB

Konsult: Restaurator, Ingvar Hedenrud

Generalentreprenör: Ahlins Plåt AB

Underentreprenörer: Nynäs tak Entreprenad Stockholm AB, L-A Måleri AB, Åke Nilssons tak och bygg (murningsarbeten skorsten)

Antikvarisk kontrollant: Stockholms läns museum, Kersti Lilja

Byggnadstid: september – november 2005

Antikvarisk slutbesiktning: 2005-11-07

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Kapellet vid Överjärva uppfördes som vinterträdgård runt 1870. Ursprungligen var den sammanbyggd med en tidigare huvudbyggnad på Överjärva gård som brann ned år 1874. Efter branden tillkom den murade delen av nuvarande kapellet.

Den tidigaste kända uppgiften om byggnadens taktäckning är från år 1889. Byggnadens tak var då till ena hälften täckt med plåt och till den andra av munksjöpapp. Därefter anger ett flertal källor likaså papp och plåt som taktäckning utan att precisera vilka delar som haft vilken taktäckning. Den samtida och närbelägna byggnaden Gula villan har varit papptäckt sedan byggnadstiden. Enligt

äldre bilder framgår att de större takfallen har haft ståndränna men inte de mindre. Runt 1900 fanns utkastare eller vattkuper i de inre hörnen men inga stuprör. På 1930-talet hade byggnaden försetts med stuprör.

Under sommaren och hösten 2003 genomgick gårdskapellet på Överjärva gård en fasadrestaurering likaså med hjälp av statliga byggnadsvårdsbidrag. Bidrag gavs även till framtagandet av en byggnadshistorisk dokumentation. Fråga är väckt om byggnadsminnesförklaring av kapellet.

Utförda åtgärder

Taktäckning

Arbetena har omfattats av rivning av befintlig papp och spik varefter skadad takpanel har ersatts med ny panel likt befintlig. Taket har först täckts med underlagspapp och takfoten har inklänts med en kappa listtäckningspapp med mekanisk infästning i ovankant och svetsad mot droppblecket i nedkant. I rännalarna har underlagspapp och listtäckningspapp lagts. Ytpappen av fabrikatet Matak UnoTech har därefter lagts med 970 mm täckande bredd, varefter trekantslisterna av 75x75-reglar med fasade i ändar monterats över skarvar. Listerna avslutas ca 200 mm från takås och ståndrännor. Därefter har listerna täckts med enkel, 24 cm bred kappa av samma material som på takytan. Även nockar och utåtgående takvinklar har täckts med kappor. Kapporna har svetsats fast. Byggnaden har försetts med ståndrännor runt om vilka har utförts med 100 mm höjd, 75 mm bredd i botten och 45 mm bredd i toppen och täckts med kappor som svetsats fast.

Plåtarbeten

Plåtarbeten har utförts med polyesterbelagd Prelaq Nova vilken har målats med ren linoljefärg. All plåtbeslagning på taket har målats med bensvart linoljefärg med kulörbeteckning NCS 1A-98 (viss målning återstår, se under rubriken återstående arbeten). För övriga plåtarbeten anges kulörbeteckning nedan.

Fotplåten har sammanskarvats med enkla hakfalsar och har ett språng på 30 mm och enkelt omslag. Byggnadens fotränna av trä har försetts med fyra svartmålade utkastare av plåt vilka har placerats i anslutning till inåtgående vinklar mellan takfall där de ansluter till fyra vattkuper och stuprör. Vattkuporna är 220 mm i diameter och har 80 mm hög sarg samt 120 mm hög kon. Stuprören är utförda med falsade vinklar och är liksom vattkuper inmålade i fasadfärg. Stuprören har fästas med plåtkon på underlag av trä och med smitt stift på underlag av puts. Stuprören på träfasaden målades i en mörkt brun kulör med kulörbeteckning NCS 6020-Y40R. På de putsade fasaderna målades stuprören i en ljus brun kulör NCS 4020-Y30R. Ytterligare två utkastare har placerats i vinkeln vid koret. Dessa saknar stuprör och har gjorts 400 mm långa och avsmalnar utåt. Utkastare, vattkuper och stuprör har utförts med traditionellt utseende men utan äldre förlagor eftersom kapellet endast haft viss vattenavledningen i äldre tid och det äldre bildmaterialet ger bristfällig information i frågan.

Skorstenen har beslagits med svartmålade plåt som sammanfalsats med stånfalsar och liggande tvärfalsar (färdigstrykning med linoljefärg återstår).

Övrigt

Skorstenen har täckts med tvåkupigt lertegel samt nocktegel från Vittinge, lagt i kalkbruk. Området runt pannorn har lagats med kalkbruk.

Rekonstruktioner har utförts av två takspiror vilka kröner byggnadens takås mot öst och väst. Äldre fotografier har tjänat som förlaga för spirorna som har målats med linoljefärg i samma kulör som byggnadens lövsågerier med kulörbeteckning; NCS 5030-Y40R.

I vinkeln mellan entrédelens tak och det större takfallet fanns mindre öppningar där fåglar tidigare byggt bon. Öppningarna har satts igen med plåtpannå och metallgaller

Återstående arbeten

Vid slutbesiktningen enades vi om att den västra spirans nedre del var alltför hög jämfört med ritningen och med spirans utseende enligt äldre bildmaterial. Spiran skall justeras enligt överenskommelse.

Till våren 2006 skall papptaket strykas med en vattenbaserad takmassa av fabrikat Icopal 2000. Skorstenens plåt skall färdigstrykas med bensvart linoljefärg enligt arbetsbeskrivning.

Avvikelse från arbetshandlingar

Av estetiska skäl har listtäckning ersatts av slättäckning på de två korta tvärgående takfallen i väster.

Ytterligare två utkastare har placerats i vinkeln vid koret. Dessa saknar stuprör och har gjorts 400 mm långa och avsmalnar utåt.

Enligt förfrågningsunderlaget skulle pappen strykas med tjära för att efterlikna ett traditionellt papptak. För ett sådant utförande kunde inga garantier lämnas vilket gjorde att en vattenbaserad takmassa istället kommer att påstrykas under våren 2005.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Ett problem när man vill återskapa ett traditionellt listtäckt papptak är att den typ av takpapp som byggnaden ursprungligen var belagd med inte längre finns att tillgå då produktionen av den traditionella takpappen, tjärbestruken lumppapp, har upphört. Erättaren som finns att tillgå på marknaden utgörs av s k bitumenpapp vilken är tjockare, har en beläggning av stenkross och ger taktäckningen ett lite klumpigare utseende. I kapellets fall har de många takvinklarna medfört att flera

lager papp har lagts ovanpå varandra vilket har lett till att rännalar och vinklar inte är så tydliga och distinkta som man skulle önska. I äldre tid strävade man efter att med listtäckning efterlikna de moderna plåttaken som var på modet. Resultatet är svårare att nå med dagens material.

Ett avsteg har gjorts vad gäller takappens ytskikt där en vattenbaserad takmassa skall användas istället för asfalt som var föreskrivet. Eftersom takpappen också är av modern typ anser museet att avsteget i det här fallet var berättigat. Traditionellt har papptaken strukits med tjära vartannat år vilket inte kan bli aktuellt vad gäller denna byggnad. Taktäckningen på kapellet vid Överjärva kan till viss del ses som en kompromiss mellan kulturmiljövården och moderna krav. Bakgrunden var dock som ovan nämnts brist på tillgång till traditionella material för täckning av papptak.

Arbetena har utförts med stor hantverksskicklighet och med hänsyn till länsstyrelsens beslut och antikvariska krav.

Bildbeteckning: Lp2005-0950. Kapellet från öster före arbetena. Foto Kersti Lilja 2003.

Bildbeteckning: Lp2005-0951. Äldre takpapp på kapellets östra putsade del. Foto: Kersti Lilja 2005.

Bildbeteckning: Lp2005-0952. Kapellet från söder efter arbetena. Foto: Kersti Lilja 2005.

Bildbeteckning: Lp2005-0953. Detaljbild av listtäckning och den västra takspiran. Foto Kersti Lilja 2005.

Bildbeteckning: Lp2005-0954. Stuprör i den sydöstra vinkeln. Foto: Kersti Lilja 2005.

Bildbeteckning: Lp2005-0955. Utkastare och vattkupa i den nordöstra vinkeln. Foto: Kersti Lilja 2005.